

D] Na mocy twierdzeń § 185, § 188 i § 192 dla dowolnych liczb rzeczywistych x, y funkcja

$$\tau \stackrel{\text{def}}{=} x |f| + y |g|$$

jak również funkcja τ^2 są mierzalne i skończone na zbiorze A , a ponadto

$$\bigwedge_{x, y \in \mathbb{R}} \int_A \tau^2 d\mu \geq 0$$

a stąd

$$\begin{aligned} \bigwedge_{x, y \in \mathbb{R}} \int_A (x |f| + y |g|)^2 d\mu &= x^2 \int_A |f|^2 d\mu + \\ &+ 2xy \int_A |fg| d\mu + y^2 \int_A |g|^2 d\mu \geq 0 \end{aligned}$$

Wyróżnik tego trójmianu kwadratowego musi być niedodatni, tzn.

$$4 \left(\int_A |fg| d\mu \right)^2 - 4 \int_A |f|^2 d\mu \cdot \int_A |g|^2 d\mu \leq 0$$

czyli

$$\left(\int_A |fg| d\mu \right)^2 \leq \int_A |f|^2 d\mu \int_A |g|^2 d\mu$$

Ponieważ na mocy (c22) jest

$$\left| \int_A fg d\mu \right| \leq \int_A |fg| d\mu$$

otrzymujemy stąd żadaną własność.

Uwaga: W przypadku funkcji f i g rzeczywistych własność (c62) można napisać w postaci

$$\left(\int_A fg d\mu \right)^2 \leq \int_A f^2 d\mu \int_A g^2 d\mu$$

§ 226. Całka Lebesgue'a w przestrzeni euklidesowej

Całka Lebesgue'a w przestrzeni euklidesowej $\mathbb{R}^n$ jest szczególnym przypadkiem całki Lebesgue'a określonej w § 224, gdy mianowicie $x = \mathbb{R}^n$. Niech $\mathcal{L}_n$ oznacza - zgodnie z § 118 - klasę zbiorów

mierzalnych w sensie Lebesgue'a w przestrzeni $\mathfrak{R}^n$, a $\mathcal{B}_n$ klasę zbiorów borelowskich w tej przestrzeni. Na mocy twierdzenia § 119 jest $\mathcal{B}_n \subset \mathcal{L}_n$. Na mocy § 118 i § 93 klasy $\mathcal{L}_n$ i $\mathcal{B}_n$ są σ -ciałami przestrzeni $\mathfrak{R}^n$. Niech ω oznacza miarę Lebesgue'a w przestrzeni $\mathfrak{R}^n$. Symbolem μ będziemy oznaczać dowolną miarę określoną na dowolnym σ -ciele $\mathcal{S}$ przestrzeni $\mathfrak{R}^n$.

W przypadku gdy całka jest określona w przestrzeni z miarą $(\mathfrak{R}^n, \mathcal{S}, \mu)$ i $A = \langle a; b \rangle$, gdzie $a = (a_1, \dots, a_n)$, $b = (b_1, \dots, b_n) \in \mathfrak{R}_0^n$, będziemy tę całkę oznaczać

$$\begin{aligned} \int_A f d\mu &= \int_A f(x) d\mu(x) = \int_a^b f(x) d\mu(x) = \\ &= \int_{a_1}^{b_1} \dots \int_{a_n}^{b_n} f(x_1, \dots, x_n) d\mu(x_1, \dots, x_n) \end{aligned}$$

Gdy ponadto μ jest miarą produktową $\mu = \mu_1 \otimes \dots \otimes \mu_n$, będziemy również pisać

$$\int_A f d\mu = \int_{a_1}^{b_1} \dots \int_{a_n}^{b_n} f(x_1, \dots, x_n) d\mu_1(x_1) \cdot \dots \cdot d\mu_n(x_n)$$

zgodnie z twierdzeniem Fubiniego (c60). Gdy miara μ dopuszcza przypadki, że przedziały $\langle a; b \rangle$, $(a; b)$, $(a; b >$, $\langle a; b >$ mogą mieć różne miary, będziemy pisać

$$\begin{aligned} \int_{(a; b)} f d\mu &= \int_{a^+}^b f(x) d\mu(x), & \int_{(a; b >} d\mu &= \int_{a^+}^{b^+} f(x) d\mu(x), \\ \int_{\langle a; b \rangle} f d\mu &= \int_a^{b^+} f(x) d\mu(x) \end{aligned}$$

Przyjmujemy ponadto umowę, że

$$(164) \quad \int_b^a f(x) d\mu(x) = - \int_a^b f(x) d\mu(x)$$

W przypadku gdy całka jest określona w przestrzeni z miarą $(\mathfrak{R}^n, \mathcal{L}_n, \omega)$ będziemy ją oznaczać symbolami

$$\begin{aligned} \int_A f(x) dx &= \int_A \dots \int_A f(x_1, \dots, x_n) dx_1 \cdot \dots \cdot dx_n \stackrel{\text{def}}{=} \\ &\stackrel{\text{def}}{=} \int_A f(x) d\omega(x) \end{aligned}$$

Gdy ponadto A jest przedziałem o końcach $a = (a_1, \dots, a_n)$, $b = (b_1, \dots, b_n) \in \mathbb{R}_0^n$, $a \leq b$, piszemy

$$\int_A f(x) dx = \int_a^b f(x) dx = \int_{a_1}^{b_1} \dots \int_{a_n}^{b_n} f(x_1, \dots, x_n) dx_1 \cdot \dots \cdot dx_n$$

W szczególności będziemy mieli do czynienia z całkami

$$\int_{-\infty}^b f(x) d\mu(x), \int_a^{\infty} f(x) d\mu(x)$$

lub

$$\int_{-\infty}^{+\infty} f(x) d\mu(x) = \int_{\mathbb{R}^n} f(x) d\mu(x)$$

które będziemy rozpatrywać jako całki właściwe Lebesgue'a. Całki niewłaściwe Lebesgue'a wprowadzimy w § 229.

W przypadku gdy całka jest określona w przestrzeni z miarą $(\mathbb{R}^n, \mathcal{B}_n, \nu)$, gdzie ν jest miarą unormowaną, wtedy na mocy twierdzenia § 115 miara ν jednoznacznie określa dystrybuantę F tej miary i, odwrotnie, każda dystrybuanta F jednoznacznie określa miarę ν , której jest dystrybuantą. Wobec tej wzajemnie jednoznacznej odpowiedniości całkę będziemy wtedy również oznaczać symbolami

$$\int_A f dF = \int_A f(x) dF(x) = \int_A f(x_1, \dots, x_n) dF(x_1, \dots, x_n) \stackrel{\text{def}}{=} \int_A f d\nu$$

a w przypadku, gdy $A = \langle a; b \rangle$, gdzie $a = (a_1, \dots, a_n)$, $b = (b_1, \dots, b_n) \in \mathbb{R}_0^n$,

$$\int_A f d\nu = \int_a^b f dF = \int_{a_1}^{b_1} \dots \int_{a_n}^{b_n} f(x_1, \dots, x_n) dF(x_1, \dots, x_n)$$

Symbol

$$\int_A f(x) dF(x)$$

jest w istocie używany na oznaczenie tzw. całki Lebesgue'a-Stieltjesa, która w przypadku, gdy F jest dystrybuantą miary ν , jest równa całce Lebesgue'a względem miary ν . Fakt ten pozwala w niniejszym opracowaniu pominąć w ogóle teorię całek Lebesgue'a-Stieltjesa, a symbole

$$\int_A f(x) dF(x) \text{ i } \int_A f(x) d\nu(x)$$

traktować jako równoznaczne.

§ 227. Własności całki Lebesgue'a w przestrzeni euklidesowej

Ponieważ całka Lebesgue'a w przestrzeni euklidesowej $\mathbb{R}^n$ jest szczególnym przypadkiem całki Lebesgue'a określonej w § 224, więc ma wszystkie własności (c1)–(c62) z § 225. Ponadto ma jeszcze inne własności, które podamy niżej.

(c63) I jest całką Riemanna funkcji f po obszarze ograniczonym i domkniętym $A \subset \mathbb{R}^n \Rightarrow$

$$\Rightarrow \text{istnieje całka Lebesgue'a } \int_A f dx \wedge \int_A f dx = I$$

D] Dla uniknięcia nieporozumień symbolu $\int$ będziemy używać tylko dla całki Lebesgue'a.

Założmy najpierw, że A jest przedziałem domkniętym

$$A = \langle a; b \rangle, \quad a, b \in \mathbb{R}^n, \quad a \leq b$$

Na mocy (10) z § 76

$$(*) \quad A = \langle a; b \rangle + \bigcup_{j=1}^n P_j^+$$

gdzie $P_1^+, \dots, P_n^+$ są ścianami prawostronnymi przedziału A . Zgodnie z § 83 dokonajmy dla każdej liczby naturalnej m podziału normalnego przedziału $\langle a; b \rangle$ na 2^{mn} przystających przedziałów lewostronnie domkniętych $A_1^{(m)}, \dots, A_{2^{mn}}^{(m)}$ poprzez przyjęcie, że podział $(*)$ w § 83 jest podziałem na 2^m równych części. Mamy

$$\bigwedge_{m \in \mathbb{N}} \langle a; b \rangle = \sum_{i=1}^{2^{mn}} A_i^{(m)} \wedge \bigwedge_{i \in \{1, \dots, 2^{mn}\}} \text{vol}(\bar{A}_i^{(m)}) = \\ = \frac{1}{2^{mn}} \text{vol}(A)$$

gdzie $\bar{A}_i^{(m)}$ oznacza domknięcie przedziału $A_i^{(m)}$. Niech

$$c_i^{(m)} \stackrel{\text{def}}{=} \inf_{x \in A_i^{(m)}} f(x) \wedge d_i^{(m)} \stackrel{\text{def}}{=} \sup_{x \in \bar{A}_i^{(m)}} f(x)$$

a następnie

$$\bigwedge_{m \in \mathcal{N}} S_m \stackrel{\text{def}}{=} \sum_{i=1}^{2^{mn}} c_i^{(m)} \cdot \frac{1}{2^{mn}} \text{vol}(A) \wedge$$

$$\wedge S_m \stackrel{\text{def}}{=} \sum_{i=1}^{2^{mn}} d_i^{(m)} \cdot \frac{1}{2^{mn}} \text{vol}(A)$$

Z definicji całki Riemanna wynika, że

$$I = \lim_{m \rightarrow \infty} S_m = \lim_{m \rightarrow \infty} S_m, \quad |I| < \infty$$

Wprowadźmy teraz funkcje

$$i \in \{1, \dots, 2^{mn}\} \} g_m \stackrel{A_i^{(m)}}{=} c_i^{(m)} \wedge h_m \stackrel{A_i^{(m)}}{=} d_i^{(m)}$$

czyli

$$g_m = \sum_{i=1}^{2^{mn}} c_i^{(m)} \chi_{A_i^{(m)}} \wedge h_m = \sum_{i=1}^{2^{mn}} d_i^{(m)} \chi_{A_i^{(m)}}$$

Funkcje g_m i h_m są zatem funkcjami mierzalnymi na zbiorze $\langle a; b \rangle$ a ponadto na mocy ich definicji

$$(**) \bigwedge_{x \in \langle a; b \rangle} g_1(x) \leq g_2(x) \leq \dots \leq f(x) \leq \dots \leq h_2(x) \leq h_1(x)$$

Ciąg (g_m) jest zatem niemalejącym ciągiem funkcji mierzalnych na zbiorze $\langle a; b \rangle$, a ciąg (h_m) nierosnącym ciągiem funkcji mierzalnych na zbiorze $\langle a; b \rangle$. Jako monotoniczne oba ciągi są zbieżne na zbiorze $\langle a; b \rangle$

$$\lim_{m \rightarrow \infty} g_m \stackrel{\langle a; b \rangle}{=} g \wedge \lim_{m \rightarrow \infty} h_m \stackrel{\langle a; b \rangle}{=} h$$

a na mocy twierdzenia § 198 funkcji g i h są mierzalne na zbiorze $\langle a; b \rangle$. Ponadto na tym zbiorze na mocy $(**)$ jest

$$(***) \quad g \leq f \leq h$$

Zauważmy teraz, że na mocy twierdzenia § 120

$$\bigwedge_{m \in \mathcal{N}} \bigwedge_{i \in \{1, \dots, 2^{mn}\}} \omega(A_i^{(m)}) = \text{vol}(\bar{A}_i^{(m)}) = \frac{1}{2^{mn}} \text{vol}(A)$$

i wobec tego na mocy własności (c23)

$$\begin{aligned} \bigwedge_{m \in \mathcal{N}} \int_{\langle a; b \rangle} g_m dx &= \sum_{i=1}^{2^{mn}} c_i^{(m)} \omega(A_i^{(m)}) = \\ &= \sum_{i=1}^{2^{mn}} c_i^{(m)} \frac{1}{2^{mn}} \text{vol}(A) = S_m \wedge \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \wedge \int_{\langle a; b \rangle} h_m dx &= \sum_{i=1}^{2^{mn}} d_i^{(m)} \omega(A_i^{(m)}) = \\ &= \sum_{i=1}^{2^{mn}} d_i^{(m)} \frac{1}{2^{mn}} \text{vol}(A) = S_m \end{aligned}$$

Na mocy własności (c40) i (c41) jest zatem

$$\int_{\langle a; b \rangle} g dx = \lim_{m \rightarrow \infty} \int_{\langle a; b \rangle} g_m dx = \lim_{m \rightarrow \infty} S_m = I$$

$$\int_{\langle a; b \rangle} h dx = \lim_{m \rightarrow \infty} \int_{\langle a; b \rangle} h_m dx = \lim_{m \rightarrow \infty} S_m = I$$

Ale na mocy (***) i własności (c18)

$$I = \int_{\langle a; b \rangle} g dx \leq \int_{\langle a; b \rangle} f dx \leq \int_{\langle a; b \rangle} h dx = I$$

skąd

$$\int_{\langle a; b \rangle} f dx = I$$

Ponieważ na mocy § 120

$$\omega \left(\bigcup_{j=1}^n \rho_j^+ \right) = 0$$

wobec tego na mocy własności (c8) i (*)

$$\int_A f \, dx = I$$

Założmy teraz, że A jest dowolnym obszarem ograniczonym i domkniętym w przestrzeni $\mathcal{R}^n$ i dla funkcji f jest określona całka Riemanna po obszarze A równa I . Wobec tego obierzmy dowolny przedział domknięty B taki, że $A \subset B$ i wprowadźmy funkcję

$$f_0 \stackrel{\text{def}}{=} \begin{cases} f & \text{na zbiorze } A \\ 0 & \text{na zbiorze } B - A \end{cases}$$

Całka Riemanna funkcji f_0 po zbiorze B jest sumą całki Riemanna funkcji f po zbiorze A , a więc całki równej I , oraz całki Riemanna funkcji równej zeru po zbiorze $B - A$, a więc całki równej 0, i wobec tego całka Riemanna funkcji f_0 po zbiorze B jest równa I .

Z drugiej strony mamy całkę Lebesgue'a, którą na mocy udowodnionego już przypadku możemy napisać jako

$$(\text{****}) \quad \int_B f_0 \, dx = I$$

Ale zbiór A jako domknięty jest borelowski, a więc $A \in \mathcal{B}$, podobnie $B \in \mathcal{B}$, a więc i $B - A \in \mathcal{B}$. Na mocy własności (c2) jest zatem

$$\int_B f_0 \, dx = \int_A f_0 \, dx + \int_{B-A} f_0 \, dx = \int_A f \, dx$$

a stąd i ze wzoru (****)

$$\int_A f \, dx = I$$

co było do dowiedzenia.

(c64) I jest całką niewłaściwą Riemanna funkcji f na przedziale $A \subset \mathbb{R}^n$ i istnieje całka niewłaściwa Riemanna funkcji $|f|$ na tymże przedziale $\Rightarrow$

$$\Rightarrow \int_A f(x) \, dx = I$$

D] Niech J oznacza całkę niewłaściwą Riemanna funkcji $|f|$ na przedziale A . Zatem

$$J = \lim_{k \rightarrow \infty} J_k$$

gdzie J_k oznacza całkę właściwą Riemanna funkcji $|f|$ na przedziale $A_k \subset A$, z tym, że

$$A_1 \subset A_2 \subset \dots \wedge A = \bigcup_{k=1}^{\infty} A_k$$

Na mocy własności (c63) i (c43)

$$\int_A |f(x)| \, dx = J < \infty$$

Funkcja $|f|$ jest zatem prawie całkowalna na przedziale A i na mocy własności (c25) funkcja f jest również prawie całkowalna na przedziale A , czyli istnieje skończona całka

$$\int_A f(x) \, dx$$

Ponieważ $I = \lim_{k \rightarrow \infty} I_k$, gdzie I_k oznacza całkę właściwą Riemanna na przedziale A_k , więc na mocy własności (c63) i (c43) otrzymujemy własność żadaną.

(c65) Całkowanie przez podstawienie w przestrzeni euklidesowej.

Z] 1° $A, B, G, H \in \mathcal{L}$ w przestrzeni z miarą $(\mathcal{R}^n, \mathcal{L}, \omega)$, gdzie $\mathcal{L}$ jest σ -ciałem zbiorów mierzalnych w sensie Lebesgue'a, a ω miarą Lebesgue'a w przestrzeni $\mathcal{R}^n$.

2° Dane jest odwzorowanie jedno-jednoznaczne τ takie, że

$$H = \tau(G) \wedge B = \tau(A)$$

3° H jest zbiorem otwartym niepustym.

4° $B \subset H$

5° $\tau(x) = (\tau_1(x), \dots, \tau_n(x))$, gdzie $\bigwedge_{k \in \{1, \dots, n\}} \tau_k(x) = \tau_k(x_1, \dots, x_n)$ jest funkcją rzeczywistą skończoną ciągłą na zbiorze G i posiadającą ciągłe pochodne cząstkowe pierwszego rzędu na zbiorze G .

6° Jakobian

$$\bigwedge_{x \in G} D(x) = D(x_1, \dots, x_n) \stackrel{\text{def}}{=} \begin{vmatrix} \frac{\partial \tau_1}{\partial x_1} & \dots & \frac{\partial \tau_n}{\partial x_1} \\ \vdots & & \vdots \\ \frac{\partial \tau_1}{\partial x_n} & \dots & \frac{\partial \tau_n}{\partial x_n} \end{vmatrix} \neq 0$$

7° Istnieje całka

$$\int_B f(y) dy$$

gdzie f jest funkcją mierzalną ω na zbiorze B .

$$\text{T]} \int_B f(y) dy = \int_A f(\tau(x)) \cdot |D(x)| dx$$

D] Na mocy twierdzenia § 169 zbiór G jest otwarty i niepusty, a na mocy wzoru (120) $A \subset G$.

W rachunku różniczkowym i całkowym dowodzi się, że funkcja τ^{-1} jest przy danych założeniach ciągłą na zbiorze H .

Niech $\mathcal{L}_G$ oznacza klasę wszystkich zbiorów mierzalnych w sensie Lebesgue'a i zawartych w zbiorze G . Klasa $\mathcal{L}_G$ jest σ -ciałem przestrzeni G , ponieważ

- 1^0 spełnia warunek $(\sigma 1)$ dla σ -ciał, gdyż $G \in \mathcal{L}_G$ (300)
 2^0 spełnia warunek $(\sigma 2)$ dla σ -ciał, gdyż dla każdego zbioru C mierzalnego w sensie Lebesgue'a i zawartego w zbiorze G zbiór $G - C$ jest również mierzalny w sensie Lebesgue'a i zawarty w zbiorze G ,
 3^0 spełnia warunek $(\sigma 3)$ dla σ -ciał, gdyż dla każdego ciągu $C_1, C_2, \dots$ funkcji mierzalnych w sensie Lebesgue'a i zawartych w zbiorze G zbiór $\bigcup_{k=1}^{\infty} C_k$ jest również mierzalny w sensie Lebesgue'a i zawarty w zbiorze G .

Niech

$$\mathcal{N} \stackrel{\text{def}}{=} \tau(\mathcal{L}_G)$$

Na mocy (135) jest też

$$\mathcal{L}_G = \tau^{-1}(\mathcal{N})$$

Wykażemy, że $\mathcal{N}$ jest σ -ciałem przestrzeni H .

Ponieważ $G \in \mathcal{L}_G$ i $H = \tau(G)$, więc $H \in \mathcal{N}$ i klasa $\mathcal{N}$ spełnia warunek $(\sigma 1)$ dla σ -ciał.

Jeśli $D \in \mathcal{N}$, czyli istnieje taki zbiór $C \in \mathcal{L}_G$, że $D = \tau(C)$, to na mocy (137)

$$H - D = \tau(G) - \tau(C) = \tau(G - C) \wedge G - C \in \mathcal{L}_G$$

skąd $H - D \in \mathcal{N}$. Zatem klasa $\mathcal{N}$ spełnia warunek $(\sigma 2)$ dla σ -ciał. Analogicznie wykazujemy, że na mocy (122) klasa $\mathcal{N}$ spełnia także warunek $(\sigma 3)$. Zatem klasa $\mathcal{N}$ jest, istotnie, σ -ciałem przestrzeni H . Na mocy twierdzenia § 170 jest $\mathcal{B}_n \subset \mathcal{N}$ gdzie $\mathcal{B}_n$ oznacza σ -ciało zbiorów borelowskich przestrzeni $\mathcal{R}^n$.

Wprowadźmy teraz funkcję rzeczywistą

$$(i) \quad \bigwedge_{B \in \mathcal{N}} \mu(B) \stackrel{\text{def}}{=} \int_{\tau^{-1}(B)} |D(x)| dx$$

Na mocy własności (c 54) μ jest miarą określoną na σ -ciele $\mathcal{N}$. Wykażemy, że miara μ pokrywa się z miarą Lebesgue'a ω w klasie zbiorów mierzalnych w sensie Lebesgue'a i zawartych w zbiorze H .

W rachunku całkowym dowodzi się, że dla każdego przedziału ograniczonego domkniętego $P \subset H$

$$\text{vol}(P) = \int_{\tau^{-1}(P)} |D(x)| dx$$

Zatem na mocy twierdzenia § 120 miara μ pokrywa się z miarą ω w klasie wszystkich przedziałów ograniczonych domkniętych, zawartych w zbiorze H .

Zauważmy teraz, że dla $B \in \mathcal{N}$

$$(ii) \quad \mu(B) = 0 \iff \omega(\tau^{-1}(B)) = 0$$

Istotnie, jeśli $\omega(\tau^{-1}(B)) = 0$, to na mocy (ci) $\mu(B) = 0$. Jeśli natomiast $\mu(B) = 0$, to na mocy (ci3) i założenia 6°, z którego wynika, że $|D(x)| > 0$ na zbiorze G , musi być $\omega(\tau^{-1}(B)) = 0$.

Na mocy (ii) miary μ i ω pokrywają się w klasie wszystkich ścian przedziałów ograniczonych zawartych w zbiorze H . Wobec tego pokrywają się w klasie wszystkich przedziałów ograniczonych zawartych w zbiorze H .

Ponieważ dla przedziałów C i D iloczyn $C \cap D$ też jest przedziałem, a $C \cup D \subset H \Rightarrow C \subset H \wedge D \subset H$, więc dla każdego $C \cup D \subset H$

$$\mu(C \cup D) = \mu(C) + \mu(D - C) = \mu(C) + \mu(D) - \mu(C \cap D)$$

i analogiczne wzory zachodzą dla miary Lebesgue'a ω . Wobec tego miary μ i ω pokrywają się w klasie skończonych sum przedziałów ograniczonych, jeśli sumy te są zawarte w zbiorze H .

Ponieważ

$$\bigcup_{k=1}^{\infty} C_k = \bigcup_{k=1}^{\infty} (C_1 \cup \dots \cup C_k) \wedge C_1 \subset (C_1 \cup C_2) \subset (C_1 \cup C_2 \cup C_3) \subset \dots$$

oraz

$$\bigcup_{k=1}^{\infty} C_k \subset H \Rightarrow C_1, C_2, \dots \subset H \wedge C_1, (C_1 \cup C_2), (C_1 \cup C_2 \cup C_3), \dots \subset H$$

więc na mocy własności (m7) miary - miary μ i ω pokrywają się również w klasie przeliczalnych sum przedziałów ograniczonych, jeśli sumy te są zawarte w zbiorze H . Z twierdzenia § 92 wynika, że miary μ i ω pokrywają się w klasie wszystkich zbiorów otwartych zawartych w zbiorze H .

Niech teraz F będzie dowolnym zbiorem typu G_δ zawartym w zbiorze H . Istnieją zatem zbiory otwarte $G_1, G_2, \dots$ takie, że

$$F = \bigcap_{k=1}^{\infty} G_k$$

Wynika stąd, że

$$F = F \cap H = \bigcap_{k=1}^{\infty} (G_1 \cap \dots \cap G_k \cap H)$$

gdzie na mocy twierdzenia § 60 zbiory $G_1 \cap \dots \cap G_k \cap H$ są otwarte. Są one ponadto zawarte w zbiorze H . Jeśli $\mu(F) < \infty$ i $\omega(F) < \infty$, to - na mocy własności (m8) miar - jest $\mu(F) = \omega(F)$. Zatem miary μ i ω pokrywają się w klasie wszystkich zbiorów typu G_δ , jeśli są one ograniczone i zawarte w zbiorze H .

Niech

$$\bigwedge_{k \in \mathcal{N}} p_k \stackrel{\text{def}}{=} ((-k, \dots, -k); (k, \dots, k))$$

Jeśli F jest zbiorem typu G_δ i $F \subset H$, to

$$F = \bigcup_{k=1}^{\infty} M_k$$

gdzie

$$\bigwedge_{k \in \mathcal{N}} M_k \stackrel{\text{def}}{=} F \cap p_k \wedge M_1 \subset M_2 \subset \dots$$

Ponieważ

$$\bigwedge_{k \in \mathcal{N}} \mu(M_k) \leq \mu(p_k) < \infty \wedge \omega(M_k) \leq \omega(p_k) < \infty$$

a zbiory M_k są typu G_δ , więc - na mocy własności (m7) miary μ i ω pokrywają się w klasie wszystkich zbiorów typu G_δ .

Wykażemy teraz, że miary μ i ω pokrywają się w klasie wszystkich takich zbiorów $Z \in \mathcal{L}_n$, $Z \subset H$, że $\omega(Z) = 0$. Dla każdego takiego zbioru istnieje zbiór Z_0 typu G_δ , który na mocy twierdzenia (A) z § 171 spełnia warunki

$$Z \subset Z_0 \wedge \omega(Z_0) = 0$$

Ponieważ zbiór $Z^* \stackrel{\text{def}}{=} Z_0 \cap H$ jest też typu G_δ i $Z \subset Z^* \subset Z_0$ oraz w konsekwencji $\omega(Z^*) = 0$, więc dla każdego zbioru Z spełniającego warunki

$$(iii) \quad Z \in \mathcal{L}_n \wedge Z \subset H \wedge \omega(Z) = 0$$

istnieje zbiór Z^* typu G_δ spełniający warunki

$$(iv) \quad Z \subset Z^* \wedge Z^* \subset H \wedge \omega(Z^*) = \mu(Z^*) = 0$$

Ponieważ

$$\mu(Z^*) = \int_{\tau^{-1}(Z^*)} |D(x)| dx = 0$$

więc na mocy (c13) i założenia 6°

$$\tau^{-1}(Z^*) = 0$$

Ponieważ dalej na mocy (iv) i (126)

$$\tau^{-1}(Z) \subset \tau^{-1}(Z^*)$$

więc zbiór $\tau^{-1}(Z)$ ma miarę zewnętrzną Lebesgue'a zero i na mocy twierdzenia Carathéodory'ego z § 111

$$\tau^{-1}(Z) \in \mathcal{L}_G \wedge \omega(\tau^{-1}(Z)) = 0$$

Wobec tego każdy zbiór Z spełniający warunki (iii) należy do klasy $\mathcal{N}'$.

Niech teraz B będzie dowolnym zbiorem mierzalnym w sensie Lebesgue'a. Na mocy twierdzenia (A) z § 171 istnieją takie zbiory C i Z , że

$B + Z = C \wedge \omega(Z) = 0 \wedge C$ jest zbiorem typu G_δ

Jeśli $B \subset H$, to $B \cap H = B$ i

$$B + Z \cap H = C \cap H$$

gdzie $Z \cap H = H \wedge \omega(Z \cap H) = 0 \wedge C \cap H \subset H$ jest zbiorem typu G_δ . Ponieważ wykazaliśmy już, że zbiory $Z \cap H$ i $C \cap H$ należą do klasy $\mathcal{N}$ i $\mu(Z \cap H) = \omega(Z \cap H)$ oraz $\mu(C \cap H) = \omega(C \cap H)$, więc

$$\mathcal{L}_H \subset \mathcal{N} \wedge \bigwedge_{B \in \mathcal{L}_H} \mu(B) = \omega(B)$$

gdzie $\mathcal{L}_H$ jest klasą wszystkich zbiorów mierzalnych w sensie Lebesgue'a i zawartych w zbiorze H . Przez analogię z klasą $\mathcal{L}_G$, $\mathcal{L}_H$ jest σ -ciałem przestrzeni H . Mamy zatem

$$(v) \quad \bigwedge_{B \in \mathcal{L}_H} \omega(B) = \int_{\tau^{-1}(B)} |D(x)| dx$$

gdzie na mocy twierdzenia § 199 funkcja $|D(x)|$ jest mierzalna na zbiorze G względem σ -ciała $\mathcal{B}_n$, a więc tym bardziej względem σ -ciała $\mathcal{L}$, a tym samym jest mierzalna na zbiorze G względem σ -ciała $\mathcal{L}_G$.

Wobec powyższego własność dowodzona wynika z własności (c53), gdzie należy przyjąć $X = G$, $S = \mathcal{L}_G$, $\mu = \omega$, $Y = H$, $T = \mathcal{L}_H$, $\nu = \omega$, $q(x) = |D(x)|$.

§ 228. Całka Lebesgue'a na prostej

Całka Lebesgue'a na prostej jest szczególnym przypadkiem całki Lebesgue'a w przestrzeni euklidesowej. Niech $\mathcal{L}$ oznacza klasę wszystkich zbiorów mierzalnych w sensie Lebesgue'a na prostej, $\mathcal{B}$ klasę wszystkich zbiorów borelowskich na prostej, a ω miarę Lebesgue'a na prostej. Symbolem μ będziemy oznaczać dowolną miarę określoną na dowolnym σ -ciele S prostej $\mathbb{R}$.

Całka Lebesgue'a na prostej ma wszystkie własności całek Lebesgue'a (c1)-(c62) z § 225 oraz własności całek Lebesgue'a w przestrzeni euklidesowej (c63)-(c65) z § 227. Ponadto ma jeszcze inne własności, które podamy niżej.